

พัฒนาการความเป็นเมือง ของภาคใต้

ความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ
และความเป็นอยู่ของคน

นิชมล ปัญญาวิชโรกุล | สุรเชษฐ์ ศรีภูริรักษ์

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความนี้ เป็นความเห็นของผู้เขียน
ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเห็นของธนาคารแห่งประเทศไทย

Executive Summary

ความเป็นเมือง หรือ Urbanization เป็นหนึ่งใน Megatrend ของโลก โดย UN คาดการณ์ว่าในปี 2593 จะมีประชากรโลกอยู่ในเขตเมืองเพิ่มขึ้นถึง 68% ของประชากรทั้งหมด ส่งผลให้ทั่วโลกก้าวเข้าสู่ยุคของคนเมืองอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งประเทศไทยเองก็มีการขยายตัวของประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับกระแสโลกเช่นกัน อีกทั้งในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดในต่างจังหวัด โดยเฉพาะเมืองหลักของภูมิภาคต่าง ๆ อาทิ เชียงใหม่ ขอนแก่น สงขลา ภูเก็ต และชลบุรี ส่งผลให้เมืองเหล่านี้มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยมากขึ้น และช่วยลดปัญหาจากการกระจุกตัวในกรุงเทพฯ เพียงแห่งเดียว

สำหรับความเป็นเมืองในระดับภูมิภาค พบว่า ภาคใต้มีพัฒนาการของความเป็นเมืองและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าภาคเหนือและภาคอีสาน แต่เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนกลับเติบโตได้ช้ากว่าความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น ซึ่งข้อเท็จจริงในลักษณะนี้อาจไม่สอดคล้องกับความเข้าใจของคนทั่วไปที่มักคิดว่า พื้นที่ใดที่มีความเป็นเมืองสูง หรือมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น พื้นที่นั้นควรมีเศรษฐกิจที่เติบโตได้ดีและผู้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี

ในการยกระดับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนในภาคใต้จะต้องมองลึกลงไประดับจังหวัด เพราะในแต่ละพื้นที่มีทรัพยากรพื้นฐานและพัฒนาการความเป็นมาที่แตกต่างกัน ซึ่งในรายงานฉบับนี้ได้หยิบยกเรื่องราวของจังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุงมาบอกเล่า และแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทำให้พอสรุปได้ว่า ในเรื่องของพัฒนาเมืองนั้น ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว หรือไม่มี One-size-fits-all สิ่งสำคัญคือ ต้องเข้าใจพื้นฐานของเมือง และจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนา หากเมืองใดมีประเด็นที่อาจยังเป็นอุปสรรคอยู่ ก็ต้องไม่ลืมที่จะพัฒนาจุดนั้นก่อน เพื่อไม่ให้จุดรั้งการก้าวไปข้างหน้าของเมือง สุดท้ายแล้ว หากเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคของไทยสามารถพัฒนาเมืองไปพร้อมกับยกระดับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนได้มากขึ้น ก็จะช่วยสร้างสมดุลให้กับเศรษฐกิจไทย และสนับสนุนให้ประเทศไทยเติบโตได้อย่างยั่งยืน

หน้า

4

Urbanization: The Global Megatrend

หน้า

6

Urbanization ในภูมิภาค และความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคน

หน้า

9

Insight Story จังหวัดในภาคใต้ที่น่าสนใจ พัฒนาการความเป็นเมือง และโอกาสการยกระดับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคน

Urbanization: The Global Megatrend

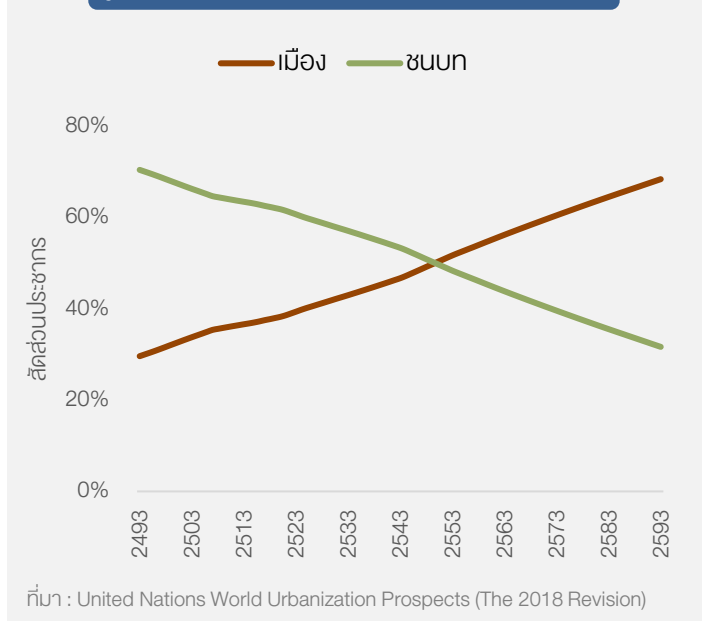
ทั่วโลกกำลังเข้าสู่ยุคของคนเมือง

ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ความเป็นเมือง หรือ Urbanization กลายเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในระดับโลก โดยข้อมูลจาก UN World Urbanization Prospects^{1/} ระบุว่า ปี 2550 เป็นปีแรกในประวัติศาสตร์ที่มีประชากรโลกอยู่ในเขตเมืองมากกว่าเขตชนบท (รูปที่ 1) ซึ่งนำโดยกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นหลัก เช่น สหรัฐอเมริกาและยุโรป และคาดการณ์ว่าในปี 2593 จะมีประชากรโลกอยู่ในเขตเมืองเพิ่มขึ้นถึง 68% โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เช่น เอเชียและแอฟริกา ที่มีแนวโน้มการขยายตัวของเมืองเพิ่มขึ้นมากที่สุด ส่งผลให้ทั่วโลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคของคนเมืองอย่างเต็มรูปแบบ

ความเป็นเมืองไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่มีหลายปัจจัยที่สนับสนุนการเติบโตของเมือง อาทิ นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ ความอึดตัวของเมืองหลวง การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคน ในทางหนึ่งการเติบโตของเมืองสร้างโอกาสและการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน อาทิ โอกาสทางเศรษฐกิจจากการจ้างงานที่หลากหลาย การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา บริการสุขภาพ การประหยัดต่อขนาดในการลงทุน เป็นต้น

แต่ในอีกทาง ก็มีความท้าทายที่ต้องเผชิญและจัดการ เพื่อให้การขยายตัวของเมืองเป็นไปอย่างยั่งยืนและยังคงรักษาคุณภาพชีวิตของคนเมืองได้อย่างสมดุล อาทิ ความแออัด ความปลอดภัย และความเหลื่อมล้ำ เป็นต้น

รูปที่ 1 : สัดส่วนประชากรเมืองและชนบทของโลก

นิยามความเป็นเมือง

ความเป็นเมือง (Urbanization) คือ กระบวนการทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนพื้นที่ชนบทให้กลายเป็นเมือง รวมถึงเปลี่ยนรูปแบบการกระจายตัวของประชากรไปยังเขตเมืองมากขึ้น โดยรายงาน UN World Urbanization Prospects ระบุว่า นิยามคำว่า “เมือง” ไม่ได้ถูกกำหนดเป็นสากล แต่ละประเทศหรือแต่ละพื้นที่อาจมีการนิยามพื้นที่เขตเมืองของตนเอง เช่น วัดจากขนาดประชากร ประเภทของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เขตการปกครองตามกฎหมาย หรือระดับของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันยังไม่มีคำนิยามของเมืองและชนบทที่ชัดเจน แต่โดยทั่วไปมักจะใช้เกณฑ์ของเขตการปกครองตามกฎหมายมาวัด โดยตีความหมายคำว่า “เมือง” คือ พื้นที่เขตเทศบาล ไม่ว่าจะเป็นเทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา เนื่องจากการยกระดับท้องถิ่นให้เป็นเทศบาลหรือเป็นท้องถิ่นรูปแบบพิเศษจำเป็นต้องมีจำนวนประชากร ความหนาแน่น และการจัดเก็บรายได้ที่สูงในระดับหนึ่ง^{2/}

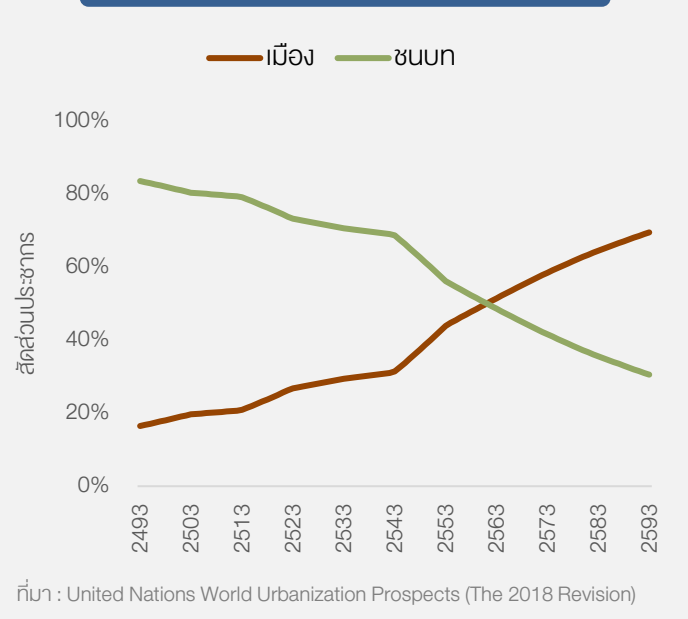
^{1/} United Nations World Urbanization Prospects (The 2018 Revision)

^{2/} อ้างอิงจาก “รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาคำนิยามเมืองและชนบทของประเทศไทย” โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ประเทศไทยมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นเช่นกัน

ประเทศไทยเองก็มีการขยายตัวของประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับกระแสโลก โดยข้อมูลจาก UN World Urbanization Prospects ระบุว่า ตั้งแต่ปี 2561 ไทยมีประชากรในเขตเมืองมากกว่าเขตชนบท และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่องถึงระดับ 70% ในปี 2593 (รูปที่ 2) โดยมีกรุงเทพมหานครเป็นเมืองขนาดอภิมหานคร (Megalopolis)^{3/} ที่มีประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจสูงที่สุดในประเทศ

รูปที่ 2 : สัดส่วนประชากรเมืองและชนบทของไทย

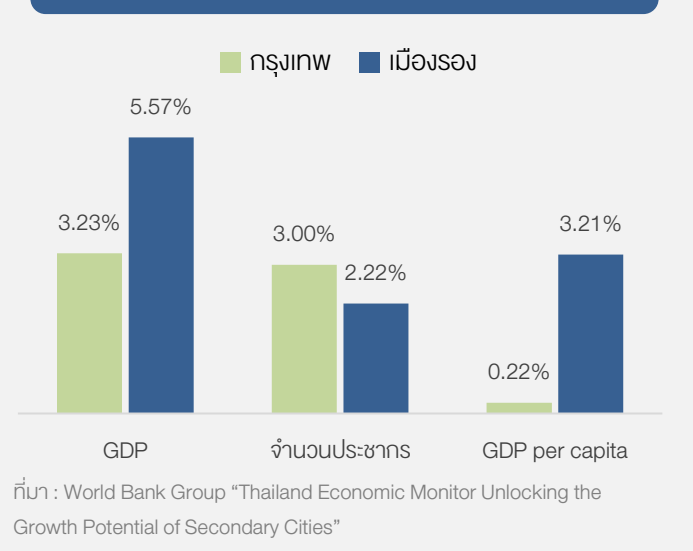
เดิมที กรุงเทพมหานคร มีลักษณะการเติบโตแบบเอกนคร (Primate city) คือ เป็นเมืองโตเดี่ยวที่มีขนาดประชากรและขนาดเศรษฐกิจใหญ่กว่าเมืองอันดับรองมาก โดยมีประชากรสูงกว่าเมืองอันดับสองอย่างนครราชสีมากว่า 3.6 เท่า และมีขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่าเมืองอันดับสองอย่างชลบุรีกว่า 4.9 เท่า ซึ่งถือเป็นหนึ่งในเมืองโตเดี่ยวมากที่สุดในโลก สะท้อนให้เห็นถึงการกระจุกตัวในกรุงเทพฯ ที่สูงกว่าพื้นที่อื่นมาก

แต่ในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา เริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดในต่างจังหวัด โดยเฉพาะเมืองหลักของภูมิภาคต่าง ๆ อาทิ เชียงใหม่ ขอนแก่น สงขลา ภูเก็ต และชลบุรี ที่มีจำนวนประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานศึกษาของธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ (ธปท.) เรื่อง “Urbanization การขยายตัวของเมืองในภูมิภาค”^{4/} ที่พบว่า เมืองหลักในภูมิภาคหลายแห่งกำลังเติบโต สะท้อนจากพื้นที่สิ่งปลูกสร้างที่เพิ่มขึ้น และทิศทางการเคลื่อนย้ายประชากรเข้าสู่สุทธิ ส่งผลให้เมืองเหล่านี้มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยมากขึ้น

เมืองในภูมิภาคมีโอกาสเป็น New Growth Engine ให้กับประเทศไทย

แม้ว่ากรุงเทพฯ จะเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศไทย แต่การที่กรุงเทพฯ เติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาทำให้เมืองมีความแออัดสูง มีปัญหาจราจรติดขัด มลพิษทางสิ่งแวดล้อม และพื้นที่สำหรับการขยายตัวไม่มากแล้ว ทำให้การเติบโตของกรุงเทพฯ ในระยะต่อไปมีความท้าทายสูง สอดคล้องกับข้อมูลจาก World Bank^{5/} ที่ชี้ให้เห็นว่ากรุงเทพฯ อาจเป็นเมืองที่เติบโตเต็มที่และอิ่มตัวแล้ว สะท้อนจากเศรษฐกิจที่มีสัญญาณชะลอตัว และการเติบโตของ GDP ต่อหัวที่น้อยกว่าเมืองรองเกือบ 15 เท่า (รูปที่ 3) ดังนั้น การกระจายการเติบโตไปยังเมืองในภูมิภาค ไม่เพียงแต่จะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ แต่ยังช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับประชากรในท้องถิ่น ส่งผลให้การพัฒนาของประเทศมีความสมดุลมากขึ้นและสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนต่อไป

รูปที่ 3 : อัตราการเติบโตเฉลี่ยของ GDP จำนวนประชากร และ GDP per capita (ปี 2555-2563)

ปัจจุบัน มีเมืองในภูมิภาคหลายแห่งที่กำลังเติบโตและยังมีศักยภาพในการพัฒนาอีกมาก โดยเฉพาะเมืองที่มีประชากรมากหรือมีสัดส่วนประชากรในเขตเมืองสูง ทำให้มีทุนด้านทรัพยากรคนไปต่อยอดและร่วมพัฒนาเมืองได้ ทั้งนี้ ข้อมูลจากงานศึกษาของ ธปท. และ World Bank พบว่า สำหรับภาคใต้ เมืองที่มีศักยภาพโดดเด่นได้แก่ สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช เนื่องจากมีจำนวนประชากรมากและการเติบโตของเศรษฐกิจที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยภาคหรือระดับศักยภาพ ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญ อาทิ โครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคมขนส่ง และการส่งเสริมเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับลักษณะของแต่ละเมือง ก็จะสามารถทำให้เมืองเหล่านี้ก้าวขึ้นมาเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของภูมิภาคและประเทศไทยได้ในอนาคต

^{3/} มีประชากรระดับ 5-10 ล้านคน อ้างอิงเกณฑ์การจำแนกขนาดเมืองขององค์การสหประชาชาติ (UN)

^{4/} งานศึกษาเรื่อง “Urbanization การขยายตัวของเมืองในภูมิภาค” โดยธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ และคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

^{5/} World Bank Group “Thailand Economic Monitor Unlocking the Growth Potential of Secondary Cities”

Urbanization ในภูมิภาค และความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคน

ก่อนที่จะฉายภาพความเป็นเมืองของภาคใต้ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2556-2565) ว่ามีการพัฒนาอย่างไร ตลอดจนความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนในภาคควาเป็นอย่างไรบ้าง ผู้เขียนขอสรุปตัวชี้วัดในด้านต่าง ๆ ที่ใช้ในรายงานฉบับนี้ เพื่อให้ผู้อ่านได้มีความเข้าใจที่ตรงกันกับผู้เขียน

ตัวชี้วัดความเป็นเมือง

โดยพื้นฐานแล้ว การวัดระดับความเป็นเมืองมีหลากหลายทฤษฎี และอาจไม่สามารถใช้เพียงแค่ตัวเลขหรือตัวชี้วัดเดียวในการประเมิน ทั้งนี้ ตัวชี้วัดแรก ๆ ที่มักนิยมนำมาใช้กัน คือ **สัดส่วนของประชากรในเขตเทศบาล** โดยเมืองที่มีประชากรในเขตเทศบาลมากกว่า 50% ของประชากรทั้งหมด ถือว่าเป็นเมืองที่มีความเป็นเมืองสูง (majority urban)^{6/} เนื่องจากสะท้อนถึงการรวมตัวของประชากรในพื้นที่เมืองและระดับโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการอยู่อาศัยในพื้นที่เมือง

อย่างไรก็ตาม การดูตัวชี้วัดนี้เพียงตัวเดียวอาจไม่สามารถสะท้อนมิติอื่น ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาการความเป็นเมืองเช่นกัน ดังนั้น งานศึกษาส่วนใหญ่จึงมักใช้ตัวชี้วัดหลายมิติประกอบกัน เพื่อให้การประเมินภาพความเป็นเมืองมีความแม่นยำและครบถ้วนมากขึ้น อาทิ **ความหนาแน่นประชากร** (ยิ่งหนาแน่น ยิ่งเป็นเมืองสูง) และ **ลักษณะการใช้ที่ดิน** (ยิ่งมีที่ดินด้านการเกษตรน้อย หรือมีพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างเยอะ ยิ่งเป็นเมืองสูง)^{7/}

นอกจากนี้ งานศึกษาใหม่ ๆ นิยมใช้ **ข้อมูลแสงไฟตอนกลางคืน** (Nighttime light) มาดูเสริมภาพการขยายตัวของเมือง เพราะสามารถสะท้อนถึงการอยู่อาศัยของคนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจเชิงพื้นที่หรือเชิงการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาได้เป็นอย่างดี โดยพื้นที่เขตเมืองมักจะมีแสงไฟตอนกลางคืนสว่างกว่าเขตชนบท อีกทั้งเมืองที่เกิดขึ้นใหม่มักจะมีจุดแสงเกิดใหม่ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ซึ่งแตกต่างจากเมืองที่เกิดขึ้นมาแล้วที่จะมีค่าแสงไฟค่อนข้างคงที่

ตัวชี้วัดสำคัญที่ใช้ในรายงานฉบับนี้

(ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก)

เนื่องจากความเป็นเมืองมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจและสังคมอย่างลึกซึ้ง โดยการขยายตัวของเมืองสามารถส่งผลทั้งในแง่บวกและแง่ลบต่อเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคน รายงานฉบับนี้จึงฉายภาพพัฒนาการในทั้ง 3 มิติผ่านตัวชี้วัดสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการพัฒนาเมือง และเพื่อประโยชน์ต่อการวางแผนทางการเติบโตของเมืองได้อย่างถูกต้องและยั่งยืนต่อไป

ตัวชี้วัดที่ใช้ในรายงานฉบับนี้

มิติความเป็นเมือง

- สัดส่วนประชากรในเขตเทศบาล
- ความหนาแน่นประชากร
- การใช้ประโยชน์ที่ดิน
- พื้นที่สิ่งปลูกสร้างใหม่จากภาพถ่ายดาวเทียม
- แสงไฟตอนกลางคืนจากภาพถ่ายดาวเทียม

มิติเศรษฐกิจ

- ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค/จังหวัด ต่อหัว (GRP/GPP per capita)

มิติความเป็นอยู่ของคน

- ดัชนีความเป็นอยู่ของคนไทย (รพท.) โดยครอบคลุมความเป็นอยู่ 6 ด้าน ได้แก่ รายได้และแรงงาน การศึกษา สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย และโครงสร้างพื้นฐาน

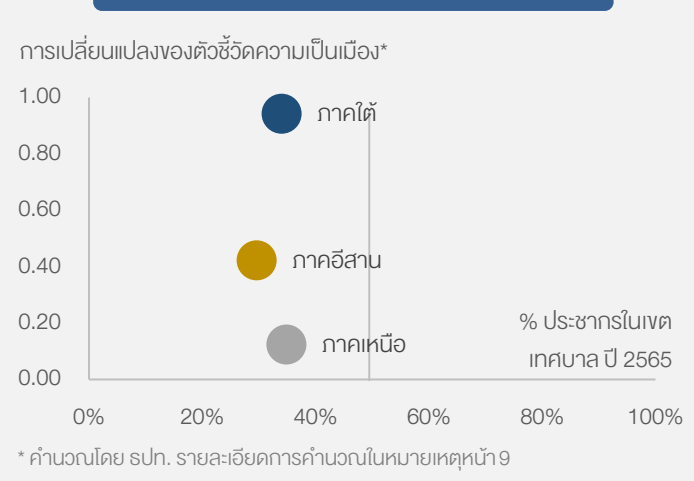
^{6/} Our World in Data (non-profit affiliated with the University of Oxford)

^{7/} อ้างอิงจากงานศึกษาเรื่อง “สถานการณ์ความเป็นเมืองของภาคใต้และจังหวัดสงขลา” โดยสัณดา ศรีวรรณไชย, ปัทมญา แซ่ลิ่ม, และกฤตยา สังข์เกษม ซึ่งตัวชี้วัดพื้นฐานทั้ง 3 ตัวมีข้อมูลอนุกรมเวลา (time series) ที่ผู้เขียนสามารถเข้าถึงได้

ภาคใต้มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นและโตเร็วกว่าภูมิภาคอื่น

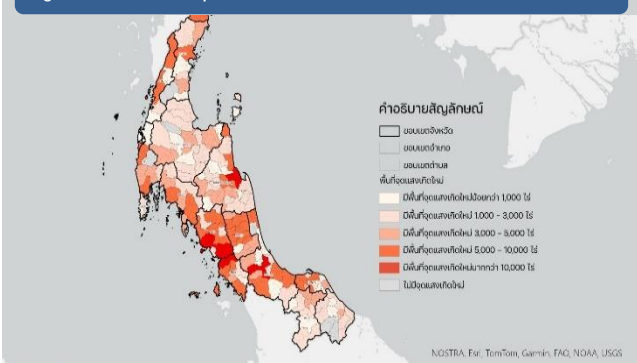
ปัจจุบัน ทั้ง 3 ภูมิภาคหลักของไทยยังไม่ถูกจัดว่ามีความเป็นเมืองสูง สะท้อนจากสัดส่วนประชากรในเขตเทศบาลที่ต่ำกว่า 50% สำหรับภาคใต้เองมีประชากรราว 34% อยู่ในเขตเทศบาลใกล้เคียงกับภาคเหนือ อย่างไรก็ตาม หากดูพัฒนาการผ่านตัวชี้วัดความเป็นเมืองอื่น ๆ (จากหน้า 6) พบว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2556-2565) ภาคใต้มีระดับความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้นเร็วกว่าภาคเหนือและภาคอีสานอย่างชัดเจน (รูปที่ 4) โดยเฉพาะด้านความหนาแน่นของประชากรและสัดส่วนพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลสิ่งปลูกสร้างใหม่จากภาพถ่ายดาวเทียมที่ชี้ให้เห็นว่า ภูเก็ต สงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง เป็นจังหวัดที่มีสิ่งปลูกสร้างใหม่เพิ่มขึ้นชัดเจน

รูปที่ 4 : พัฒนาการความเป็นเมืองของภูมิภาค

นอกจากนี้ เมื่อดูกิจกรรมทางเศรษฐกิจผ่านข้อมูลแสงไฟยามค่ำคืนพบว่า ภาคใต้มีสัดส่วนพื้นที่จุดแสงเกิดใหม่ต่อพื้นที่รวมมากกว่าภาคเหนือและภาคอีสาน โดยจังหวัดขนาดเล็ก-กลาง อาทิ สตูล พัทลุง และปัตตานี มีสัดส่วนจุดแสงเกิดใหม่มากกว่าจังหวัดหัวเมืองขนาดใหญ่ซึ่งเติบโตมาระยะหนึ่งแล้ว อีกทั้งยังเห็นการกระจุกตัวของจุดแสงเกิดใหม่ตามแนวชายฝั่งทะเลของตรัง สตูล และนครศรีธรรมราช ซึ่งสะท้อนถึงภาคการท่องเที่ยวในเมืองรองที่ขยายตัว (รูปที่ 5) ดังนั้น จึงพอที่จะสรุปได้ว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ภาคใต้มีพัฒนาการของความเป็นเมืองที่สูงกว่าภาคเหนือและภาคอีสาน

รูปที่ 5 : แผนที่จุดแสงเกิดใหม่ภาคใต้ (ปี 2555 -2565)

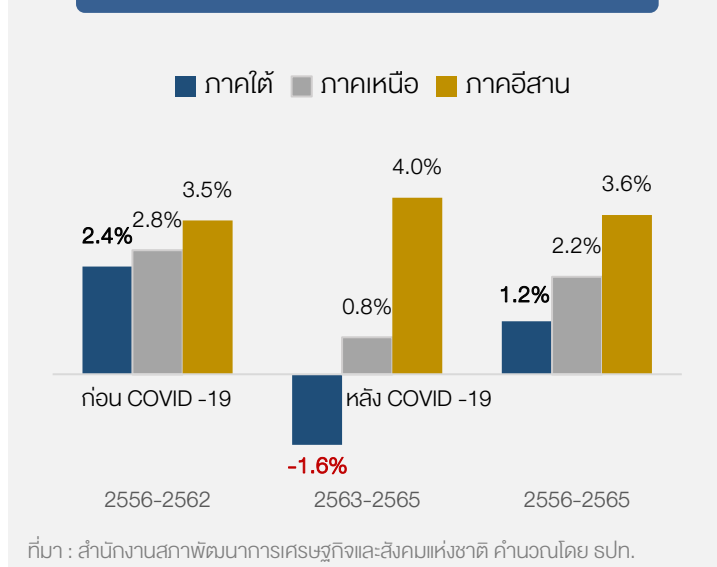

ที่มา : สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

เศรษฐกิจภาคใต้กลับก้าวไม่ทันกับความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น

คนทั่วไปอาจคิดและเข้าใจว่าพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองสูง หรือมีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น พื้นที่นั้นควรมีเศรษฐกิจที่เติบโตได้ดี ผู้คนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสะดวกสบายในการใช้ชีวิต แต่ในความเป็นจริง อาจไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป โดยภาคใต้เป็นหนึ่งในกรณีตัวอย่างที่ด้านเศรษฐกิจไม่ได้เติบโตเร็วได้เท่ากับความเป็นเมือง แม้ว่าคนในภาคใต้มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคต่อหัว (GRP per capita) สูงกว่าภาคอื่นมาตลอด โดยอยู่ที่ 142,781 บาท ในปี 2565 ขณะที่ภาคเหนือและภาคอีสานอยู่ที่ 117,276 บาท และ 95,948 บาท ตามลำดับ แต่ถ้าดูพัฒนาการในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา กลับพบว่า GRP per capita ของคนในภาคใต้ขยายตัวได้ช้ากว่าภาคเหนือและภาคอีสาน ทั้งก่อนและหลังวิกฤต COVID-19 โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยเพียง 1.2% ต่อปี ขณะที่ภาคเหนือและอีสานมีการเติบโตสูงกว่าอยู่ที่ 2.2% และ 3.6% ต่อปี ตามลำดับ (รูปที่ 6) จึงชวนให้ตั้งคำถามว่า “ทำไมเศรษฐกิจภาคใต้ถึงก้าวไม่ทันกับความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น”

รูปที่ 6 : อัตราการเติบโตเฉลี่ยของ GRP per capita

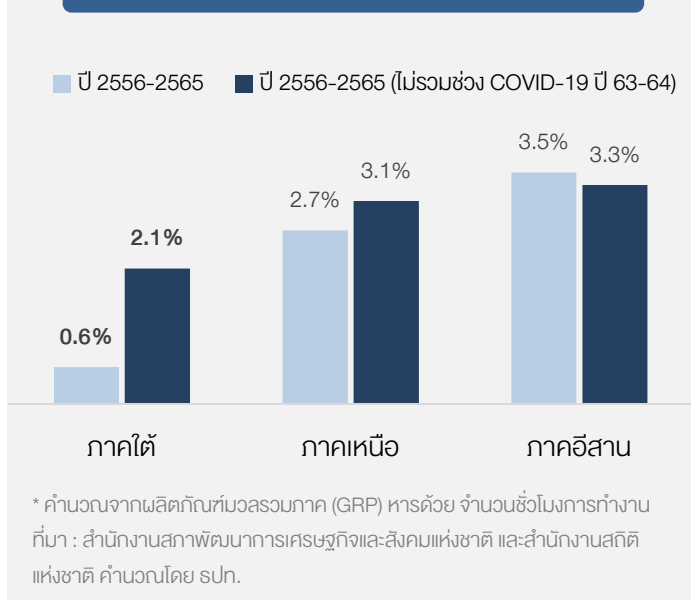
ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ก็พอที่จะตั้งสมมติฐานที่เป็นคำตอบของคำถามดังกล่าวได้ 3 ข้อคือ

1) โครงสร้างเศรษฐกิจภาคใต้พึ่งพาภาคเกษตรสูง ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีความสำคัญรองลงมาเป็นอุตสาหกรรมการผลิตและแปรรูปขั้นต้นและขั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ เช่น การผลิตยางแท่ง ไม้ยางพาราแปรรูป หรือน้ำมันปาล์มดิบ ขณะที่ภาคอื่น ๆ มีภาคอุตสาหกรรมขั้นสูงที่สร้างมูลค่าเพิ่มได้มากกว่าเป็นรายได้หลักอีกทาง เช่น ภาคเหนือมีอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และภาคอีสานมีอุตสาหกรรมฮาร์ดดิสก์ไดรฟ์

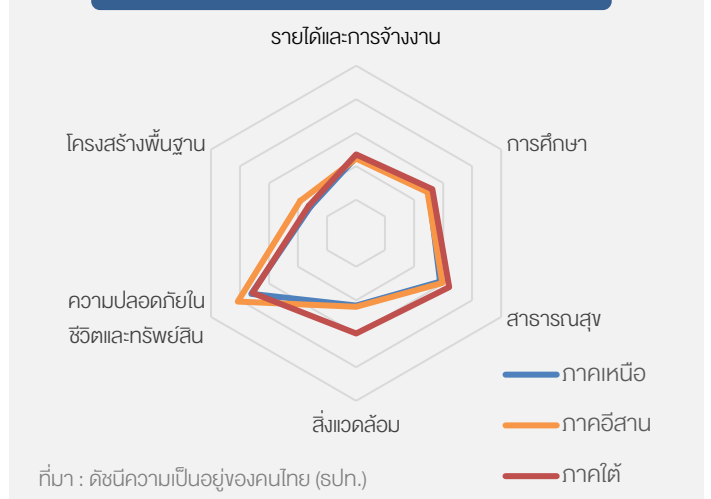
2) **ผลิตภาพแรงงานในภาคใต้ขยายตัวช้ากว่าภาคอื่น** แม้ว่าผลิตภาพแรงงานในภาคใต้จะสูงกว่าภาคอื่นมาโดยตลอด แต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ไม่รวมปีที่เกิดวิกฤต COVID-19) ผลิตภาพแรงงานในภาคใต้มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยเพียง 2.1% ต่อปี ขณะที่ภาคเหนือและภาคอีสานมีการเติบโตใกล้เคียงกันที่ 3.1% และ 3.3% ต่อปีตามลำดับ และยิ่งต่ำกว่าชัดเจนเมื่อนำปีที่เกิดวิกฤต COVID-19 มาคำนวณรวมด้วย เนื่องจากภาคการท่องเที่ยวของภาคใต้ได้รับผลกระทบค่อนข้างมาก จึงทำให้ช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ผลิตภาพแรงงานในภาคใต้เติบโตโดยเฉลี่ยเพียง 0.6% ต่อปี (รูปที่ 7)

รูปที่ 7 : อัตราการเติบโตเฉลี่ยของผลิตภาพแรงงาน

3) **โครงสร้างพื้นฐานยังได้รับการพัฒนาค่อนข้างช้า** จากข้อมูลดัชนีความเป็นอยู่ของคนไทยปี 2565 ชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าความเป็นอยู่โดยรวมของคนใต้จะดีกว่าภาคเหนือและภาคอีสาน โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข แต่ด้านโครงสร้างพื้นฐานซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยังได้รับการพัฒนาที่ค่อนข้างช้า และเห็นความแตกต่างชัดเจนเมื่อเทียบกับภาคอีสานที่มีโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มขึ้นชัดเจน อาทิ นิคมอุตสาหกรรมทางรถไฟ ถนน (รูปที่ 8)

รูปที่ 8 : ดัชนีความเป็นอยู่ของคนไทย ปี 2565

นอกจากนี้ ยังมีอีกหนึ่งข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว (GPP per capita) ของแต่ละจังหวัดในภาคใต้มีการกระจายตัวมาก เมื่อเทียบกับภาคเหนือและภาคอีสาน (รูปที่ 9) อาทิ ภูเก็ตมี GPP per capita ที่สูงกว่านราธิวาสถึง 4 เท่า หากเทียบกับนครราชสีมาที่มี GPP per capita สูงกว่าหนองบัวลำพูเพียง 2 เท่า ซึ่งอาจสะท้อนได้ว่าความเป็นเมืองที่สูงและเศรษฐกิจที่เติบโตดีในจังหวัดหนึ่งยังไม่สามารถกระจายหรือเอื้อให้พื้นที่ที่อยู่ข้างเคียงเติบโตตามได้มากนัก

รูปที่ 9 : การกระจายตัวของระดับ GPP per capita

ดังนั้น ในภาพรวม จะเห็นว่าแม้ภาคใต้มีความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าภาคเหนือและภาคอีสาน แต่ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนกลับเติบโตได้ช้ากว่าความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น นัยหนึ่งคือ ภาคใต้ยังสามารถดึงศักยภาพจากความเป็นเมืองมาสร้างเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนให้เติบโตได้ดีขึ้นกว่าในปัจจุบัน ทั้งนี้ ในการตอบคำถามว่า “ภาคใต้จะต้องทำอย่างไร” อาจต้องมองในมุมที่ลึกลงไปกว่าระดับภูมิภาค กล่าวคือ ลงลึกไปในระดับจังหวัด เพราะในแต่ละจังหวัดมีทรัพยากรพื้นฐาน มีเรื่องราว มีพัฒนาการความเป็นมาที่แตกต่างกัน ดังนั้น ศักยภาพในการบริหารจัดการความเป็นเมืองให้เอื้อกับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนในแต่ละพื้นที่ก็ย่อมที่แตกต่างกันออกไปเช่นกัน

Insight Story จังหวัดในภาคใต้ที่น่าสนใจ

พัฒนาการความเป็นเมือง

และโอกาสการยกระดับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคน

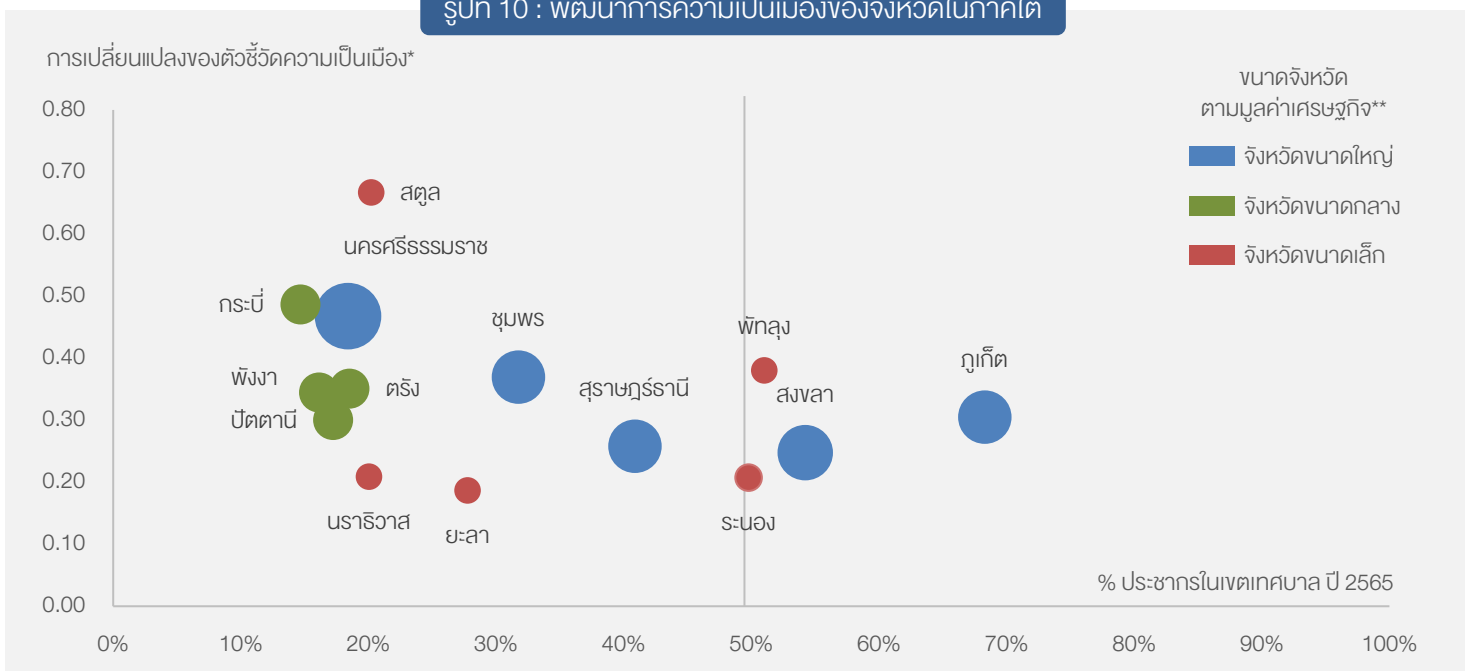

จังหวัดในภาคใต้มีระดับความเป็นเมืองที่แตกต่างกัน

ในภาพรวม แม้ว่าภาคใต้จะยังไม่ได้มีระดับความเป็นเมืองที่สูงนัก (ยังไม่ใช่ majority urban) แต่หากดูในรายจังหวัด พบว่า ภูเก็ต สงขลา และพัทลุง มีความเป็นเมืองที่สูงชัดเจน สะท้อนจากสัดส่วนประชากรในเขตเทศบาลที่มากกว่า 50% โดยเฉพาะภูเก็ตที่มีสัดส่วนสูงถึง 68.3% ซึ่งบ่งชี้ถึงระดับความเป็นเมืองที่สูงที่สุดในภาคใต้ ส่วนหนึ่งจากการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวระดับโลกและมีแนวทางการพัฒนาเมืองที่ชัดเจน จึงมีโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการอาศัยอยู่ในพื้นที่เมือง นอกจากนี้ หากดูพัฒนาการความเป็นเมืองผ่านตัวชี้วัดความเป็นเมืองอื่น ๆ (จากหน้า 6) พบว่า ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ทุกจังหวัดในภาคใต้มีระดับความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้น แต่ในจังหวัดขนาดใหญ่ที่มีความเป็นเมืองสูงอยู่แล้ว อาทิ ภูเก็ต และสงขลา จะมีการขยายตัวของเมืองที่ช้ากว่าจังหวัดอื่น ๆ ขณะที่จังหวัดที่มีระดับความเป็นเมืองต่ำ อาทิ สตูล นครศรีธรรมราช กระบี่ กลับมีการขยายตัวของเมืองที่เพิ่มขึ้นอย่างโดดเด่น ส่วนกลุ่ม 3 จังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ ปัตตานี นราธิวาส และยะลา มีระดับความเป็นเมืองต่ำ และมีการขยายตัวของเมืองที่ช้ากว่าพื้นที่อื่น (รูปที่ 10)

เมื่อพิจารณาร่วมกันทั้ง 3 มิติ คือ ความเป็นเมือง เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ของคน (ตามตัวชี้วัดในหน้า 6) โดยดูทั้งระดับของตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลา 5-10 ปี ลำดับ และขนาดเศรษฐกิจของแต่ละจังหวัด ในงานศึกษานี้จะเจาะลึกจังหวัดที่น่าสนใจ 3 จังหวัด ได้แก่ สงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง ซึ่งทั้ง 3 จังหวัดนี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของความเป็นเมือง เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ของคน ในรูปแบบที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูล Insight เชิงคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์จากข้อมูลเชิงสถิติ และทำให้เข้าใจถึงเรื่องราวของ 3 จังหวัดดังกล่าวได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

รูปที่ 10 : พัฒนาการความเป็นเมืองของจังหวัดในภาคใต้

* คำนวณโดย รพท. จากค่าเฉลี่ยของการเปลี่ยนแปลงของ 5 ตัวชี้วัดความเป็นเมือง (จากหน้า 6) ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งนำมา Rescale ให้มีค่าอยู่ในช่วง 0-1 เนื่องจากตัวชี้วัดแต่ละตัวมีหน่วยที่แตกต่างกัน

** แบ่งกลุ่มจังหวัดในภาคใต้ ตามมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ปี 2565 โดยใช้เปอร์เซ็นต์ไคส์ที่ 33% และ 67% ได้ 3 กลุ่ม คือ 1) GPP มากกว่า 108,545 บาท (ขนาดใหญ่) 2) GPP ระหว่าง 48,790-108,545 บาท (ขนาดกลาง) และ 3) GPP น้อยกว่า 48,790 บาท (ขนาดเล็ก)

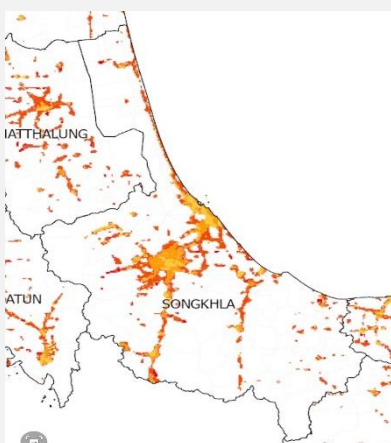
สงขลา

“ความเป็นเมืองที่เติบโต
สวนทางกับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคน”

ความเป็นเมืองยังคงกระจุกตัวสูงในอำเภอ หาดใหญ่

สงขลาถือเป็นจังหวัดศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคใต้ ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากร สัดส่วนประชากรในเขตเทศบาล และสัดส่วนของพื้นที่ชุมชนสูงเป็นลำดับต้น ๆ ของภาค โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ความเป็นเมืองของสงขลาเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเขตเทศบาลของหาดใหญ่ซึ่งมีประชากรอาศัยหนาแน่น เนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ เป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาขนาดใหญ่ สถาบันการเงิน และหน่วยงานอีกหลายแห่ง นอกจากนี้ อำเภอเมืองซึ่งอยู่ติดกับอำเภอหาดใหญ่ ก็มีความสำคัญเช่นกันในฐานะที่ตั้งของหน่วยงานราชการต่าง ๆ และมีประชากรอาศัยหนาแน่น ส่งผลให้เมืองขยายออกรอบนอกเขตเทศบาลทั้งสองอำเภอ โดยเฉพาะเส้นทางที่เชื่อมอำเภอหาดใหญ่กับอำเภอเมือง เช่น ตำบลท่าข้าม ตำบลทุ่งใหญ่ ซึ่งสามารถเดินทางได้สะดวกทั้งไปเมืองสงขลาและหาดใหญ่ รวมถึงเริ่มมีการขยายตัวไปยังอำเภอรอบนอกหาดใหญ่มากขึ้น อาทิ บางกล่ำ นาหม่อม คลองหอยโข้ง (รูปที่ 11) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอยังคงค่อนข้างช้า ทำให้คนส่วนใหญ่ยังคงอาศัยกันหนาแน่นในอำเภอหาดใหญ่เป็นหลัก

รูปที่ 11 : ความเข้มแสงไฟตอนกลางคืน (ปี 2555 -2565)

ที่มา : สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

คนสงขลาเกินครึ่งทำงานอยู่ในธุรกิจที่มี ความสัมพันธ์กับเมืองสูง แต่สร้างมูลค่าเพิ่ม ได้ไม่มากนัก

ในปัจจุบัน แรงงานในจังหวัดสงขลากว่า 60% ทำงานอยู่ในภาคส่วนที่มีความสัมพันธ์กับเมืองสูง เช่น อุตสาหกรรม การค้า และบริการ ซึ่งในภาพรวมยังเป็นรูปแบบธุรกิจที่สร้างมูลค่าเพิ่มได้ไม่มากนัก เช่น การผลิตสินค้าเกษตรแปรรูปชั้นกลาง ส่วนในธุรกิจท่องเที่ยว โรงแรม ส่วนใหญ่ยังมีราคาห้องพักไม่สูงมาก ทำให้การใช้จ่ายต่อหัวของนักท่องเที่ยวไม่มากและต่ำกว่าค่าเฉลี่ยภาคใต้ สอดคล้องกับข้อมูลการสำรวจของ Agoda ปี 2567 ที่พบว่า หาดใหญ่เป็นเมืองที่มีราคาห้องพักถูกที่สุดในเอเชีย (รูปที่ 12) สวนทางกับราคาที่ดินในหาดใหญ่ที่สูงมาก (กรมธนารักษ์ระบุว่าหาดใหญ่มีราคาที่ดินแพงที่สุดในต่างจังหวัด)

รูปที่ 12 : เมืองท่องเที่ยวที่ราคาห้องพักถูกที่สุดในเอเชีย

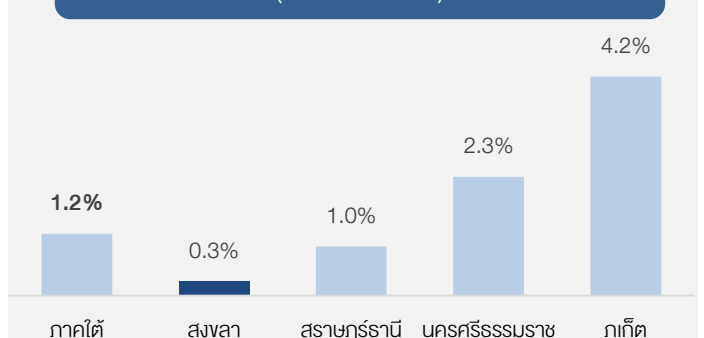
1	หาดใหญ่, ไทย	1,250 บาท
2	ยอกยาการ์ตา, อินโดนีเซีย	1,340 บาท
3	กูชิง, มาเลเซีย	1,905 บาท
4	เกาะเซียร์เกา, ฟิลิปปินส์	2,009 บาท
5	ดาลัด, เวียดนาม	2,009 บาท

ที่มา : Agoda, ราคาห้องพักโดยเฉลี่ยบน Agoda เดือนสิงหาคมและกันยายน 2567

นอกจากนี้ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา สงขลามีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ เพิ่มขึ้นมากที่สุด ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเป็นเมือง และช่วยสนับสนุนการเติบโตของเศรษฐกิจ แต่อาจวัดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ไม่ชัดเจน

ด้วยหลายเหตุปัจจัยทำให้สงขลาไม่สามารถดึงดูดนักลงทุนใหม่ ๆ เข้ามาในพื้นที่ได้มาก ซึ่งมีส่วนทำให้เศรษฐกิจสงขลาขยายตัวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาค โดยมี GPP per capita ที่เติบโตเฉลี่ยเพียงปีละ 0.3% (รูปที่ 13)

รูปที่ 13 : อัตราการเติบโตเฉลี่ยของ GPP per capita (ปี 2556-2565)

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คำนวณโดย สปท.

ความเป็นอยู่ของชาวสงขลาแย่ง

จากความหนาแน่นของเมืองที่เพิ่มขึ้นและมีการกระจุกตัวสูงในอำเภอหาดใหญ่เป็นหลัก เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของชนสงขลาแย่ง และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้ในปี 2565 จากที่เคยอยู่อันดับ 2 ในปี 2560 (รูปที่ 14) โดยเฉพาะด้านการศึกษาและสาธารณสุข อาทิ คะแนนเฉลี่ยของผลสอบ ONET ลดลง จำนวนผู้ป่วยในมากขึ้น และอัตราการฆ่าตัวตายสูงขึ้น ขณะที่ด้านโครงสร้างพื้นฐานในมิติสิ่งปลูกสร้างที่เป็นถนนได้รับการพัฒนาช้ากว่าค่าเฉลี่ยภาคใต้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ให้ความเห็นว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้กระจายไปยังอำเภอรอบนอกหาดใหญ่จะช่วยเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ ลดความแออัดในเมือง และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสงขลาได้อย่างยั่งยืน

รูปที่ 14 : ดัชนีความเป็นอยู่ของคน จ.สงขลา

โอกาสของสงขลา

สงขลาเผชิญกับความท้าทายจากความเป็นเมืองที่สูง ทำให้มีทุนด้านทรัพยากรคนและแรงงานเป็นพื้นฐาน รวมถึงการมีชายแดนที่ติดกับประเทศมาเลเซีย ทำให้มีศักยภาพในการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อส่งออกและการท่องเที่ยว แต่ต้องปรับตัวให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้น และกระจายไปยังพื้นที่รอบนอกหาดใหญ่ได้มากขึ้น อาทิ

- **ปรับตัวให้เข้ากับกระแสอนาคตและสร้างธุรกิจที่มีมูลค่าเพิ่มสูง โดยเฉพาะธุรกิจการแพทย์และสุขภาพ และอาหารฮาลาล** ซึ่งเป็นความได้เปรียบของสงขลา เนื่องจากมีมหาวิทยาลัยชั้นนำที่สามารถผลิตบุคลากรทางการแพทย์ได้ ทั้งแพทย์แผนปัจจุบันและแพทย์แผนไทย รวมทั้งมีโรงพยาบาล คลินิก และสปาที่มีคุณภาพสามารถยกระดับบริการด้านสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติได้ นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการผลิตและร้านอาหารสามารถปรับตัวโดยผลิตสินค้าหรืออาหารฮาลาล เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวมุสลิมและชาวมุสลิมจาก 3 จังหวัดชายแดนใต้ ที่ย้ายเข้ามาอาศัยในจังหวัดสงขลาเพิ่มขึ้น

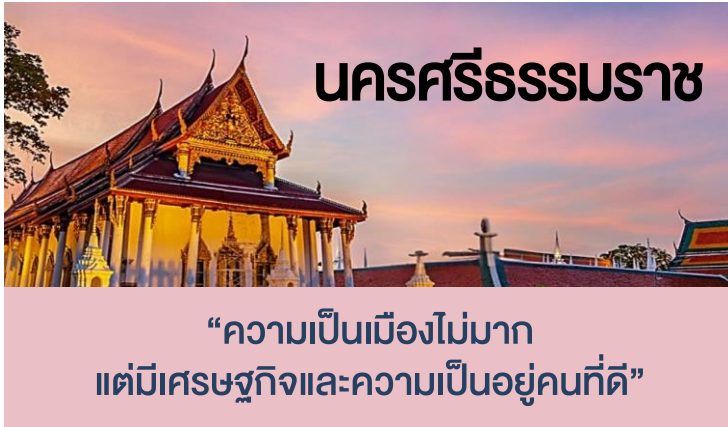
- **สร้างเรื่องราวเพื่อนำเสนอเป็นจุดขายใหม่ในการท่องเที่ยว** ปัจจุบันภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของสงขลาเน้นที่อำเภอหาดใหญ่และเน้นเรื่องของกินเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม สงขลาจำเป็นต้องสร้างจุดขายการท่องเที่ยวใหม่ โดยเฉพาะในลักษณะตามรอยเส้นทางประวัติศาสตร์และวิถีชุมชนรอบนอกหาดใหญ่ อาทิ แหลมสน หัวเขาแดง วัดสุวรรณคีรี เกาะยอ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ๆ และกระจายรายได้ให้กับพื้นที่รอบนอกมากขึ้น

- **พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถเดินทางได้สะดวก** เพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เมืองมีการขยายไปยังอำเภอรอบนอกและลดความแออัดของตัวเมือง ซึ่งที่ผ่านมาได้เริ่มมีการขยายถนนเส้นทางเลียบเมืองหาดใหญ่แล้ว รวมทั้งหลายภาคส่วนกำลังผลักดันให้มีการตั้งโรงพยาบาลหาดใหญ่แห่งที่ 2 ในพื้นที่รอบนอกตัวเมืองหาดใหญ่ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่อาศัยต่างอำเภอและลดความแออัดของผู้มาใช้บริการ รวมทั้งมีแนวคิดต่อยอดไปถึงการพัฒนาเมืองโดยมีโรงพยาบาลเป็นศูนย์กลางอีกด้วย

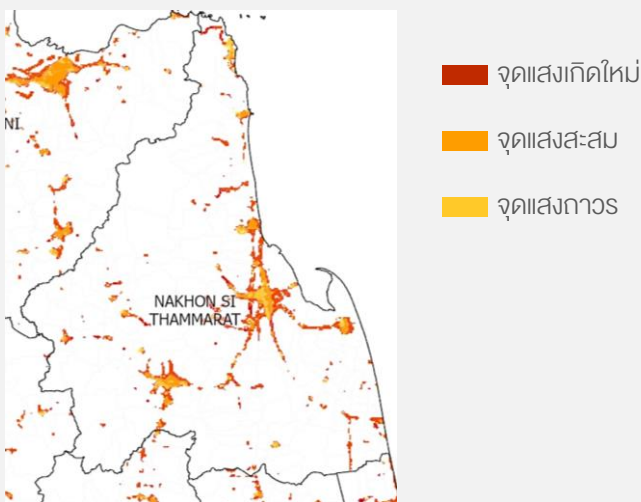
“แต่ละเมืองควรมี function ที่แตกต่างกัน ไม่จำเป็นต้องเน้นเรื่องเดียวกัน แต่ควรเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ให้เมืองสามารถเชื่อมโยงกันได้ เดินทางสะดวก ซึ่งจะช่วยความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองได้”
(ดร.สินาด ตรีวรรณไชย, ม.สงขลานครินทร์)

ความเป็นเมืองไม่สูงนัก และกระจายไปยังหลาย ๆ พื้นที่

นครศรีธรรมราชเป็นอีกหนึ่งจังหวัดใหญ่ของภาคใต้ โดยมีจำนวนประชากร ขนาดพื้นที่ และขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับต้น ๆ ของภาค แต่สิ่งที่น่าสนใจคือ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าความหนาแน่นประชากรจะเพิ่มขึ้นมากที่สุดในภาคใต้ แต่ประชากรส่วนใหญ่ยังอาศัยอยู่นอกเขตเมืองเป็นหลัก สะท้อนจากสัดส่วนประชากรในเขตเทศบาลที่มีเพียง 18.4% ของประชากรทั้งหมด และเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น รวมถึงที่อยู่อาศัยและกิจกรรมทางเศรษฐกิจยังมีลักษณะกระจายไปยังหลาย ๆ พื้นที่ของจังหวัด โดยไม่ได้เชื่อมโยงกับอำเภอเมืองมากนัก อาทิ ห้างสรรพสินค้า และสโตน (รูปที่ 15) ทำให้นครศรีธรรมราชมีระดับความเป็นเมืองน้อยกว่าจังหวัดใหญ่อื่น ๆ ในภาคใต้ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะตัวจังหวัดมีผังเมืองสีเขียวประเภทอนุรักษ์ป่าไม้และประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรมค่อนข้างมาก ทำให้การสร้างพื้นที่ชุมชน โรงงาน หรือการลงทุนขนาดใหญ่ทำได้ยาก

รูปที่ 15 : ความเข้มแสงไฟตอนกลางคืน (ปี 2555 -2565)

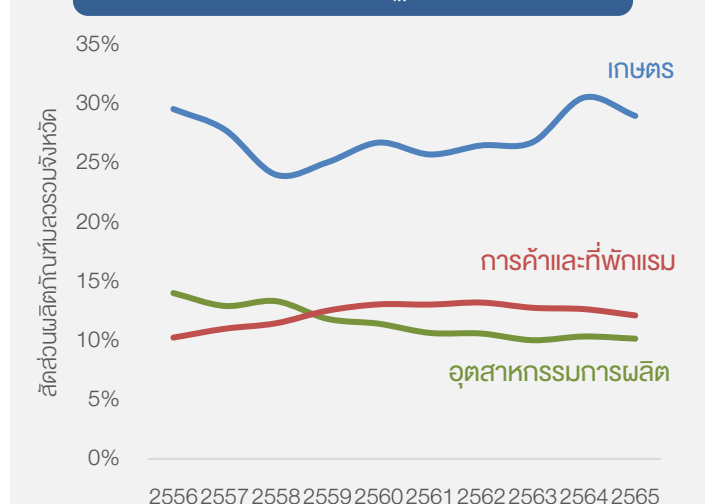
ที่มา : สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

แม้ว่าความเป็นเมืองจะเพิ่มไม่มาก แต่เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนปรับตัวขึ้น

ด้วยความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้นได้อย่างจำกัด ทำให้แรงงานกว่า 45% ของจังหวัดทำงานอยู่ในภาคเกษตรซึ่งอยู่นอกพื้นที่เขตเมือง ส่งผลให้เศรษฐกิจของนครศรีธรรมราชยังคงขับเคลื่อนจากภาคเกษตรเป็นหลัก คิดเป็นราว 30% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด โดยมีสินค้าเกษตรที่หลากหลาย อาทิ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน หุรีเหิน ปศุสัตว์ กุ้ง และมังคุด ทำให้เศรษฐกิจในภาพรวมไม่ผันผวนมากเหมือนจังหวัดที่พึ่งพาสินค้าเกษตรเพียงไม่กี่ชนิด ขณะที่ภาคการค้าและที่พักแรมก็เติบโตขึ้นต่อเนื่อง โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาจะเห็นธุรกิจร้านค้าแฟรนไชส์ รีสอร์ท เกิดขึ้นมากในอำเภอเมือง สิชล และขนอม จนทำให้ปัจจุบันภาคการค้าและที่พักแรมคิดเป็น 12% ของ GDP และแซงหน้าภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่เดิมเคยเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของจังหวัด (รูปที่ 16) ด้วยเหตุนี้ เศรษฐกิจของนครศรีธรรมราชจึงขยายตัวต่อเนื่องและมากกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้ (GDP per capita โตเฉลี่ย 2.3% ต่อปี ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา) รวมถึงแทบไม่ได้รับผลกระทบจากวิกฤต COVID-19 เหมือนจังหวัดใหญ่อื่น ๆ ในภาคใต้

นอกจากเศรษฐกิจที่ปรับตัวขึ้น ความเป็นอยู่ ของคนใน นครศรีธรรมราชก็ปรับตัวขึ้นเช่นกัน (ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา) ทั้งด้านรายได้ สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย และโครงสร้างพื้นฐาน จนปัจจุบันดัชนีความเป็นอยู่ของนครศรีธรรมราชขึ้นมาติดอันดับ 5 ของภาคใต้ (รูปที่ 17) ส่วนหนึ่งมาจากการที่ภาครัฐและเอกชนมีความร่วมมือที่ดี ประกอบกับมีท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ทำให้สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้จากภายในจังหวัดเอง อาทิ เทศบาลนคร นครศรีธรรมราชมีการใช้ปรับเทคโนโลยีและสร้าง Line @nakhoncity เพื่อเชื่อมโยงประชาชนกับการจัดการแก้ปัญหาของเมือง จนได้รับรางวัล Smart city ระดับประเทศและระดับโลก^{8/}

รูปที่ 16 : โครงสร้างเศรษฐกิจ นครศรีธรรมราช แยกรายสาขาเศรษฐกิจสำคัญ

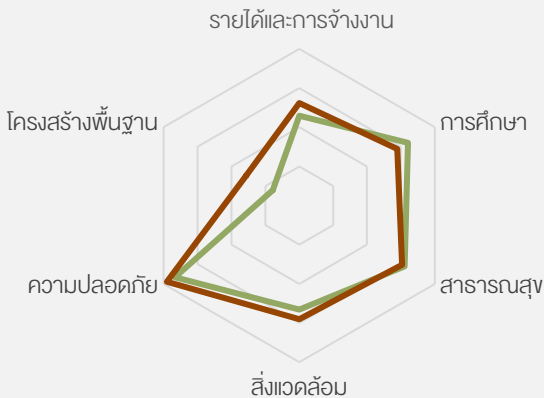

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คำนวณโดย สปท.

^{8/} รางวัล Smart city ที่เทศบาลนครนครศรีธรรมราชได้รับ อาทิ Smart City Solutions Awards 2022 ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล และ Smart City Best Partnership Award ในงาน World Smart City Expo 2023 ณ เมืองโยโกฮาม่า สาธารณรัฐเกาหลี

รูปที่ 17 : ดัชนีความเป็นอยู่ของคน จ.นครศรีธรรมราช

- ปี 2560 (อันดับ 8 ของภาคใต้)
- ปี 2565 (อันดับ 5 ของภาคใต้)

ที่มา : ดัชนีความเป็นอยู่ของคนไทย (สปท.)

โอกาสของนครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราชเป็นตัวอย่างของจังหวัดที่มีการพัฒนาทั้งในและนอกเมือง ทำให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายและกระจายไปในหลายพื้นที่ ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงในการกระจุกตัว และส่งผลต่อการเติบโตของเศรษฐกิจและการพัฒนาความเป็นอยู่ของคนทั้งนี้ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ยังคงทำมาหากินอยู่นอกเขตเมือง การพัฒนาความเป็นเมืองเพียงอย่างเดียวจึงอาจไม่ใช่คำตอบของนครศรีธรรมราช แต่อาจเป็นการต่อยอดจากพื้นฐานเดิมของจังหวัดอาทิ

- พัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรแบบยั่งยืน**
นครศรีธรรมราชมีทรัพยากรทางการเกษตรที่หลากหลาย รวมทั้งคนส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรเป็นหลัก จึงมีศักยภาพที่จะพัฒนาต่อยอดให้สอดคล้องกับกระแสความยั่งยืนของโลก ทั้งในฝั่งของภาคเกษตรต้นน้ำ เช่น การลดการใช้สารเคมี การใช้เทคโนโลยีในการจัดการการเกษตร และหลีกเลี่ยงการปลูกในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม รวมถึงฝั่งของภาคอุตสาหกรรมเกษตร เช่น การใช้พลังงานชีวภาพจากไม้ยางพาราและปาล์มน้ำมัน พลังงานชีวภาพจากขยะชุมชนและมูลสัตว์ หรือปรับกระบวนการผลิตให้สอดคล้องตามมาตรฐานสากล โดยต้องอาศัยความร่วมมือของภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมความรู้เกษตรกรและส่งเสริมให้อุตสาหกรรมปรับตัว เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว

“เมืองกำลังถูกพัฒนาด้วยวัยที่น้อยลง
คนรุ่นใหม่จะก้าวขึ้นมาเป็นทุนของเมืองที่สำคัญ
โดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี
ความคิดสร้างสรรค์ และคอนเนกชันใหม่ ๆ”
(ดร.ธัญรัตน์ กวีกาญจน์, ม.สงขลานครินทร์)

- ยกระดับสินค้าท้องถิ่นสู่สากล** การที่ประชากรกระจายตัวอยู่ในหลาย ๆ พื้นที่ของจังหวัด ทำให้นครศรีธรรมราชมีสินค้าจากวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านที่หลากหลาย อาทิ ผ้ายกนคร เครื่องดนตรี เครื่องปั้นดินเผา และผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากย่านลิเภา รวมถึงสินค้าเกษตรที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของนครศรีธรรมราช อาทิ ส้มโอทับทิมสยาม มังคุด และโกโก้ ซึ่งสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดให้ตอบโจทย์ความต้องการในระดับสากลมากขึ้น อาทิ พัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานสากล เพิ่มช่องทางการซื้อขายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และทำการตลาดโดยการเล่าเรื่องราว (storytelling) ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาพถ่ายสินค้าแบรนด์ “บุญยธรัตน์ ไทยคราฟท์” ที่ภาพ : readthecloud.co

- เพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงอารยธรรม** การที่นครศรีธรรมราชมีผังเมืองสีเขียวค่อนข้างมาก ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย เช่น อุทยานแห่งชาติเขาหลวง หาดขนอม หาดลิซล และหมู่บ้านคีรีวง นอกจากนี้ ยังมีสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมมากมาย เช่น วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ย่านกำแพงเมืองเก่า รวมถึงมีศิลปะการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ เช่น มโนราห์และหนังตะลุง โดยสามารถผลักดันการท่องเที่ยวให้เติบโตขึ้นโดยการร่วมมือกับคนรุ่นใหม่ ซึ่งมักจะมีความคิดสร้างสรรค์และความเข้าใจในเทคโนโลยี เพื่อช่วยให้แต่ละพื้นที่ที่มีกิจกรรมใหม่ๆ ที่ตอบโจทย์นักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันและส่งเสริมให้เมืองเป็นที่รู้จักมากขึ้น

พัทลุง

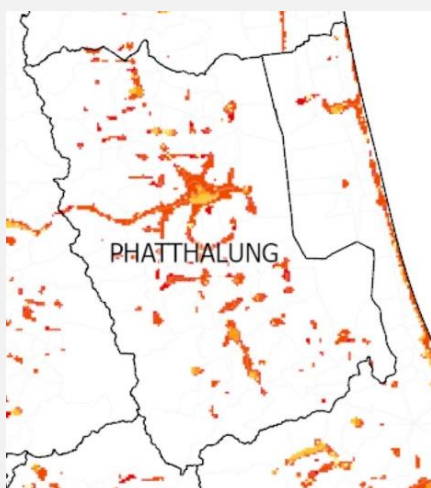

“จังหวัดเล็กที่ความเป็นเมืองก้าวไป
พร้อมกับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคน”

ความเป็นเมืองยังคงกระจุกตัวในเขตอำเภอเมืองเป็นหลัก

พัทลุงเป็นจังหวัดเล็ก ๆ ที่มีระดับความเป็นเมืองสูง โดยมีประชากรกว่า 51% อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล และมีพัฒนาการของความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้นชัดเจนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ทั้งความหนาแน่นประชากร จุดแสงเกิดใหม่ และพื้นที่สิ่งปลูกสร้างใหม่ที่เพิ่มขึ้นเป็นอันดับต้น ๆ ของภาคใต้ โดยยังเป็นการขยายตัวในเขตเทศบาลเป็นหลัก ซึ่งต่างจากกรณีของจังหวัดสงขลาที่เริ่มเห็นการขยายออกไปรอบ ๆ อำเภอหาดใหญ่และอำเภอเมืองบ้างแล้ว ที่ผ่านมามีพัทลุงได้รับความนิยมมากขึ้นจากกระแสการท่องเที่ยววิถีชุมชน อาทิ ตลาดใต้โหนด ตลาดสวนไผ่ และทะเลน้อย ซึ่งกระแสท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ดึงดูดให้คนรุ่นใหม่เห็นโอกาสและเริ่มกลับมาทำธุรกิจที่บ้านเกิด สะท้อนจากร้านกาแฟ ร้านอาหารที่เปิดเพิ่มขึ้น ประกอบกับการขยายถนนเส้นบายพาสของตัวเมือง ทำให้เมืองมีการขยายออกตามมา (รูปที่ 18) อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของเมืองยังอยู่ในพื้นที่ตำบลคูหาสวรรค์ ท่ามิหรำ นาท่อม พญาขัน ปรางหมู่ และเขาเจ็ยก ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองทั้งสิ้น

รูปที่ 18 : ความเข้มแสงไฟตอนกลางคืน (ปี 2555 -2565)

ที่มา : สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)

คนพัทลุงเกือบครึ่งทำงานในภาคเกษตร

แม้ความเป็นเมืองจะเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง แต่แรงงานกว่า 45% ยังทำงานอยู่ในภาคเกษตร รวมทั้งเศรษฐกิจยังขับเคลื่อนจากภาคเกษตรซึ่งอยู่ในพื้นที่นอกเขตเมือง ขณะที่โรงงานส่วนใหญ่ก็ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรเป็นหลัก โดยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พัทลุงมีพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นมาก อาทิ โรงงานผลิตยางและไม้ยางแปรรูป โรงงานสกัดน้ำมันปาล์มดิบ และโรงไฟฟ้าพลังงานชีวมวล ซึ่งด้วยผังเมืองที่แบ่งแยกพื้นที่ชัดเจน โรงงานเหล่านี้จึงมักจะตั้งแยกออกไปจากพื้นที่ชุมชน ทำให้พัทลุงยังคงรักษาสมดุลระหว่างภาคอุตสาหกรรมและการเกษตรและการท่องเที่ยววิถีชุมชน เช่น ตลาดพื้นบ้าน สินค้าท้องถิ่น หรือพื้นที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เศรษฐกิจพัทลุงขยายตัวต่อเนื่องและมากกว่าค่าเฉลี่ยภาคใต้ (GPP per capita โตเฉลี่ย 1.7% ต่อปี ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา)

ชาวพัทลุงมีพัฒนาการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ความเป็นเมืองที่เพิ่มขึ้นและเศรษฐกิจที่ดีขึ้น เป็นไปในทิศทางเดียวกับความเป็นอยู่ของชาวพัทลุงที่มีพัฒนาการที่ดีขึ้น ซึ่งแม้ว่าจะยังอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยภาคใต้อยู่ในอันดับที่ดีขึ้น (รูปที่ 19) และเมื่อหากดูในรายละเอียดมีสิ่งที่น่าสนใจ คือ ความเป็นอยู่ในด้านรายได้และการจ้างงานดีขึ้น สะท้อนจากอัตราการว่างงานและอัตราส่วนคนจนที่ลดลง รวมถึงด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ปรับตัวดีขึ้นจากการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่ดีขึ้น และมีพื้นที่สิ่งปลูกสร้างที่เป็นถนนเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ให้ความเห็นว่า เศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของพัทลุงเกิดจากความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งได้รับการผลักดันจากผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาจังหวัดเล็ก ๆ แห่งนี้อย่างต่อเนื่อง

รูปที่ 19 : ดัชนีความเป็นอยู่ของคน จ.พัทลุง

โอกาสของพัทลุง

พัทลุงเป็นตัวอย่างของจังหวัดขนาดเล็กที่สามารถพัฒนาเมืองและชนบทไปพร้อมกันได้อย่างสมดุล จึงทำให้เห็นเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนที่ปรับดีขึ้น ทั้งนี้ พัทลุงยังมีศักยภาพที่จะเติบโตได้อีกมาก ทั้งในพื้นที่เมืองจากการค้าและบริการ และพื้นที่นอกเมืองจากการเกษตรและสินค้าท้องถิ่น อาทิ

- ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ของจังหวัด โดยสามารถจัดกิจกรรมหรืองานเชิงสร้างสรรค์ต่าง ๆ เช่น ถนนคนเดิน ตลาดงานคราฟต์งานศิลปะ เทศกาลดนตรี เทศกาลลากพระแข่งเรือ โดยใช้สถานที่ที่เป็นเอกลักษณ์ของพัทลุง เช่น เขาอกทะลุ เขาเจ็ยก ทะเลน้อย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากที่อื่น

- ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาพัฒนาทักษะแรงงานให้ตอบโจทย์พื้นที่ อาทิ การร่วมมือกับมหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง และวิทยาลัยอาชีวศึกษาในพื้นที่ สร้างไกด์นำเที่ยวที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างอาชีพให้คนรุ่นใหม่ได้มีงานทำในบ้านเกิด เพื่อพร้อมเป็นแรงสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัด

- ผลักดันสินค้าเกษตรและงานฝีมือที่มีเอกลักษณ์ของพัทลุงสู่ตลาดต่างประเทศ พัทลุงมีสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่โดดเด่นมากมาย อาทิ ข้าวสังข์หยด ปลาตุกร้า ผ้าทอบ้านแพรกหา ผ้าฝ้ายลายดอกพะยอม รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากกระจูดที่มีการส่งออกไปต่างประเทศแล้ว ซึ่งสามารถทำการตลาดเพื่อขายในช่องทางที่ได้รับความนิยมสูงผ่านเว็บไซต์และแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ โดยบอกเน้นเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นมาจากรากฐานของวิถีชุมชน และผลิตโดยคนในชุมชนเอง

ภาพถ่ายสินค้าแบรนด์ "VARNI" (กร-จุควรรณ)

ที่มาภาพ : readthecloud.co

“เราสามารถออกแบบระบบการขนส่งที่สร้างทั้งสุขภาพและมูลค่าทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันได้ เช่น จำกัดการเข้าพื้นที่ของรถยนต์ ทำให้คนต้องเดินเท้ามากขึ้น เกิดการสร้างย่านเศรษฐกิจตามมา”
(คุณณิชน ทองพัฒน์, TDRI)

การพัฒนาเมืองให้ถูกจุดและยั่งยืน

ต้องเข้าใจพื้นฐานของเมือง และจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนา

Insight Story ของ 3 จังหวัดในภาคใต้ที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทั้งด้านทรัพยากรพื้นฐาน การพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา ตลอดจนโอกาสการพัฒนาในอนาคต ดังนั้น ในเรื่องของการพัฒนาเมือง คงพอสรุปได้ว่าไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว หรือไม่มี One-size-fits-all ทั้งนี้ เมืองใดมีพื้นฐานที่แข็งแกร่งและมีพัฒนาการที่ดีในอดีต หากนำสิ่งดีนั้นมาต่อยอดย่อมเอื้อประโยชน์ให้เมืองพัฒนาไปในอนาคตได้เร็วขึ้น ในทางกลับกัน หากเมืองใดมีประเด็นที่อาจยังเป็นอุปสรรคอยู่ ก็ต้องไม่ลืมที่จะพัฒนาจุดนั้นก่อน เพื่อไม่ให้จุดรั้งการก้าวไปข้างหน้าของเมือง

สุดท้ายแล้ว หากเมืองต่าง ๆ ในภูมิภาคของไทยสามารถพัฒนาเมืองไปพร้อมกับยกระดับเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของคนได้ ก็จะช่วยสร้างสมดุลให้กับเศรษฐกิจไทยในภาพรวมได้มากขึ้น และสนับสนุนให้ประเทศไทยเติบโตได้อย่างยั่งยืน โดยไม่จำเป็นต้องยึดติดกับเป้าหมายที่เน้นการเพิ่มความเป็นเมือง (Urbanization) เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ผู้เขียนขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อรายงานฉบับนี้ ได้แก่

- ดร.สินัด ตรีวรรณไชย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ดร.ธัญรติ ทวีกาญจน์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- คุณณิชนม ทองพัฒน์ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI)
- คุณบุศรา แสงอรุณ สำนักงานสถิติแห่งชาติ
- ดร.ศิริกุล หุตะเสวี สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน)
- คุณธนวัฒน์ พูนศิลป์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาหอการค้าจังหวัดสงขลา
- ดร.กนกพ เกตุชาติ นายกเทศมนตรีนครนครศรีธรรมราช
- คุณกิตติพิชญ์ กลับคุณ ประธานหอการค้าจังหวัดพัทลุง

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณคุณจุฑาทกรณ์ คชสารกักชวิน ที่ปรึกษาของรายงานฉบับนี้ และคณะผู้บริหารของธนาคารแห่งประเทศไทย สำหรับคำแนะนำและความคิดเห็นที่ทำให้รายงานฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ภาคผนวก

รายละเอียดตัวชี้วัดสำคัญที่ใช้ในรายงานฉบับนี้

- ข้อมูลความหนาแน่นประชากรและสัดส่วนประชากรในเขตเทศบาล คำนวณโดยผู้เขียน โดยใช้ข้อมูลจำนวนประชากรทั้งสิ้น ณ ไตรมาส 4 จากโครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2556 และ ปี 2565 โดยข้อมูลจำนวนประชากรทั้งสิ้นที่ใช้ในโครงการสำรวจ มาจากรายงานการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 - 2583 (ฉบับปรับปรุง) จัดทำโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และข้อมูลเนื้อที่รายภาคและรายจังหวัด จากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากกรมพัฒนาที่ดิน โดยใช้ข้อมูลสำรวจปี 2552-2556 และปี 2562-2564
- ข้อมูลพื้นที่สิ่งปลูกสร้างใหม่จากภาพถ่ายดาวเทียม จาก Google Earth Engine ปี 2559 และปี 2566
- ข้อมูลแสงไฟตอนกลางคืนจากภาพถ่ายดาวเทียม (จุดแสงเกิดใหม่) จากสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปี 2555-2565
- ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค/จังหวัด ต่อหัว จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2556-2565
- ดัชนีความเป็นอยู่ของคนไทย จากธนาคารแห่งประเทศไทย ปี 2560-2565 โดยเป็นการเปรียบเทียบดัชนีความเป็นอยู่ของคนแต่ละภาคเทียบกับค่าเฉลี่ยทั้งประเทศของแต่ละปี ว่าพื้นที่ใดดีกว่า ไกล่เคียง หรือแย่กว่าค่าเฉลี่ยทั้งประเทศ และกรณีระดับจังหวัดเทียบกับค่าเฉลี่ยภาค ดัชนีฯ ไม่ได้ใช้เปรียบเทียบข้ามช่วงเวลาว่าปีใดดีกว่าปีใด สามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์ ธปท. (<https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/regional-articles/reg-article-2023-11.html>)

ข้อจำกัดของข้อมูลในรายงานฉบับนี้

รายงานฉบับนี้อ้างอิงข้อมูลจากหลายแห่ง ซึ่งแต่ละแห่งมีช่วงปีที่แตกต่างกันของการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ ผู้เขียนจึงเลือกใช้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับปีที่ต้องการศึกษามากที่สุดเท่าที่สามารถหาได้ เพื่อให้สามารถนำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบได้อย่างสมเหตุสมผล ทั้งนี้ การวิเคราะห์พัฒนาการของความเป็นเมืองจำเป็นต้องใช้ช่วงเวลาที่ยาวนานพอสมควร โดยทั่วไปอย่างน้อย 10 ปี จึงจะสามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน ดังนั้น แม้ว่าในรายงานฉบับนี้ จะใช้ชุดข้อมูลที่มีช่วงปีแตกต่างกัน แต่เมื่อได้พิจารณาผลการวิเคราะห์ รวมทั้งแลกเปลี่ยนความเห็นกับผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่แล้ว ผู้เขียนประเมินว่า ผลการวิเคราะห์ในรายงานฉบับนี้ค่อนข้างสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ผู้ใช้ข้อมูลควรตระหนักถึงข้อจำกัดดังกล่าวและพิจารณาข้อมูลในบริบทที่เหมาะสม หากมีการเปลี่ยนแปลงหรือการเข้าถึงข้อมูลที่ครอบคลุมยิ่งขึ้นในอนาคต ก็จะส่งผลให้การวิเคราะห์มีความแม่นยำยิ่งขึ้น

ภาคผนวก

	ดัชนีชี้วัดความเป็นเมือง					
	สัดส่วนประชากรในเขตเทศบาล (% ต่อประชากรทั้งหมด)		ความหนาแน่นประชากร (คน/ตร.กม.)		สัดส่วนพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง (% ต่อพื้นที่ทั้งหมด)*	
ภาค/จังหวัด	ปี 2556	ปี 2565	ปี 2556	ปี 2565	ปี 2556	ปี 2565
ทั่วราชอาณาจักร	44.42%	45.50%	133.03	136.23	8.16%	9.57%
ภาคเหนือ	34.68%	34.88%	68.48	66.02	8.13%	9.01%
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	29.21%	29.62%	111.43	108.18	6.60%	7.61%
ภาคใต้	33.48%	34.02%	131.73	138.00	5.88%	7.53%
สงขลา	54.09%	54.20%	217.86	228.96	8.07%	9.65%
สุราษฎร์ธานี	40.73%	40.85%	86.46	90.48	3.95%	5.07%
นครศรีธรรมราช	18.32%	18.39%	144.33	153.39	6.70%	8.54%
ภูเก็ต	68.14%	68.27%	1,090.25	1,123.84	40.48%	46.77%
ชุมพร	31.63%	31.72%	79.51	83.44	3.16%	5.04%
กระบี่	14.60%	14.68%	88.35	91.65	3.31%	5.75%
ตรัง	18.44%	18.52%	122.95	128.80	6.50%	7.06%
พังงา	16.08%	16.13%	57.25	59.61	5.34%	7.52%
ปัตตานี	17.18%	17.24%	322.84	334.97	9.40%	10.75%
ยะลา	27.65%	27.76%	102.72	106.54	4.78%	5.29%
นราธิวาส	19.97%	20.05%	159.09	164.80	6.52%	6.86%
พัทลุง	50.90%	51.02%	135.15	143.53	10.55%	11.29%
สตูล	20.12%	20.22%	115.99	120.71	4.75%	8.39%
ระนอง	49.65%	49.78%	83.96	87.66	6.11%	6.55%

* พื้นที่ทั้งหมดไม่รวมป่าไม้และน้ำ สำหรับปีที่ไม่มีข้อมูล ณ ปี 2556 และ ปี 2565 ผู้เขียนให้ค่าเท่ากับปีทีใกล้เคียงที่สุด

	ดัชนีชี้วัดความเป็นเมือง		ดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจ		ดัชนีชี้วัดความเป็นอยู่ของคน	
	พื้นที่สิ่งปลูกสร้างใหม่ จากภาพถ่ายดาวเทียม	พื้นที่จุดแสงเกิดใหม่ จากภาพถ่ายดาวเทียม	ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค/จังหวัด ต่อหัว (GRP/GPP per capita)		ดัชนีความเป็นอยู่ของคน	
ภาค/จังหวัด	% การเพิ่มขึ้น	% การเพิ่มขึ้น	ปี 2556	ปี 2565	ปี 2560	ปี 2565
ทั่วราชอาณาจักร	0.48%	1.56%	192,327.24	248,788.62	5.15	5.44
ภาคเหนือ	0.22%	1.36%	97,076.50	117,275.58	4.77	5.00
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	0.46%	0.92%	72,817.75	95,947.55	4.86	5.29
ภาคใต้	0.39%	1.64%	128,394.03	142,781.19	5.20	5.46
สงขลา	0.44%	1.72%	151,797.52	150,633.82	5.54	5.38
สุราษฎร์ธานี	0.39%	0.65%	169,103.15	180,372.89	5.33	5.78
นครศรีธรรมราช	0.43%	1.52%	101,452.80	125,559.99	5.24	5.63
ภูเก็ต	2.29%	2.45%	253,660.93	252,278.58	5.62	5.66
ชุมพร	0.39%	0.74%	145,164.21	238,146.60	5.38	5.81
กระบี่	0.39%	1.37%	184,797.65	190,573.33	5.15	5.37
ตรัง	0.36%	2.45%	108,685.58	115,957.04	5.14	5.50
พังงา	0.37%	1.97%	172,167.12	224,869.05	5.49	5.62
ปัตตานี	0.25%	3.53%	78,132.68	81,652.31	4.93	5.14
ยะลา	0.13%	1.06%	95,185.74	97,883.10	4.77	5.12
นราธิวาส	0.33%	1.08%	58,227.90	60,876.43	4.73	5.09
พัทลุง	0.41%	3.75%	71,705.84	87,153.83	4.85	5.32
สตูล	0.40%	5.36%	112,167.12	112,502.03	5.36	5.30
ระนอง	0.35%	1.74%	88,140.82	103,800.39	5.31	5.77

